

Euskal antzerkiaren iraupenerako oinarriak

Lukas Dorronsoro

Euskara bera, eta, honekin zerikusia duten kultur sail guztiak beren iraupena ziurtatu ezinik dabilzkigu, dudarik gabe, denboraldi honetan.

Gure kasuan, antzerkiaren egoera erkina dela eta, lantu eta in-tzirina ugari entzun ohi dugu inguruan. Eta, egia esan, ez zait gehiegi gustatzen jarrera ilun hori. Optimismo-apur bat gabe, oso nekeza bait zaiguke ezertan aurrera egitea.

Egia da, eta hala aitortu behar dugu, harrokeria barregarrian erori nahi ez badugu, baldin azken mendean antzerkiak munduan zehar eman duen eboluzioa kontutan hartzen badugu, gurea oso atzeratua dabilela, gertaera honen arrazoietan buru euskararen egoera diglosikoa delarik. Dabilela diot, ordea, eta ez dagoela; atzeratua, ez atzerakoi. Bai bait dabil, eta, aurrerakoi ibili ere, gure antzerki-taldeen ahalegin makurkaitzari bagagozkio.

Antzetzaldean boluntarismo leiala ez dela nahikoa, euskal antzerkia gaurko egunari dagokion mailara jasotzeko... Agian hala da. Jaurlaritzak hiru eskualdetan eta dagozkienek Nafarroan eta Iparraldean oraindainsa agertu duten jarrera atzerakoiak ez duela optimismorako bide handirik eskaintzen... Egia biribila.

Baina, Euskal Herri zahar honen borroka-indarra neurgaitza da. Eta agian, oraindik bere sen onera etortzeko denborarik ukan ez duen Jaurlaritzari, eta besteei, begiak argieraz liezaizkieke gure antzerki-taldeen lan serio eta etsikaitzak.

Bestalde, erosotasun minimoez baliaturik aurrera egiten ohi-tuak garenez gero, optimismorako arrazoirik asko badugula derizkiot gaur egun. Duela hogeitertirik hona, euskal antzerki-talde sendoak joan zaizkigu sortu eta gotortuz; gehienek, EATBn (Euskal Antzerki Taldeen Biltzarrean) oin harturik, elkar bultzatzen eta laguntzen dutela.

Ofizioa ikasi egin behar izaten da, lanari etekin ona atera nahi baldin bazaio. Hala antzerkilaritzan ere. Beraz, irakaskuntza hau garantizatzea dagokien erakunde publikoek bitarteko egokirik eskaintzen ez dutenez gero, taldeak beren gisara eta EATBren babesean doaz nolabait trebatuz, gure antzerkiak nonnahikoaren maila lor dezan. Iraupenerako kondizio beharrezkoa bait da hau.

Diodan hau demagogia merketzat inork har ez diezadan, egun lanean ari diren euskal antzerki-taldeetako bakoitzaren azterketa ahalik eta zehatzena egiten saiatuko naiz, hitzaldi baten denborari dagokion neurrian.

Azterketa hau honela zati genezake:

1. Euskal antzerki-taldeak.
 - 1.1. EATB-kide direnak.
 - 1.1.1. Afizionatuak.
 - 1.1.2. Profesionalak.
 - 1.2. Beren gisara dabiltzanak.
2. Elebidunak.
3. Biltzarrearen iharduna, handienetik handienera.
4. Antzerti Zerbitzuaren aipamen laburra.

1. Euskal antzerki-taldeak

Beren emanaldi guztiak euskaraz soilki ematea erabaki dutenek osatzen dute multzo hau.

Une honetan antzerkiren bat ematen edo antolatzen ari diren taldeak aztertuko ditugu hemen, jairo zirenetik gaurdaino eraman

duen prozesuak etorkizuna ere nolabait erabakia eskaintzen bait digu. Bi sailetan banatua daukagu multzo zabal hau, bereizgarri EATB dutela; kondizionante eraginkorra gertatu bait da hau Biltzarrekide diren taldeentzat.

Bakoitzak duen antzinatasunaren arabera zerrendatuak aurkeztuko dizkizuet.

1.1. EATB-kide direnak

Euskal teatroari diglosiazko egoerak ezartzen zizkion trabak menperatzeko elkartu ziren, euskal antzerki taxuzko bat lor genezan; bide batez, antzerkiari dagokionean, diglosia bera ere gainditzeko asmotan.

Bi sail bereizi ditugu hemen ere: Afizionatuak eta Profesionalak.

1.1.1. Afizionatuak

Euskal antzerkian tradizioz luzeena duen saila, afizionatuena da, dudarik gabe. "Maskarada" dugu lehenbiziko talde profesionala, eta hau orain dela bost urte sortu zitzaigun. Euskal Antzerki Taldeen Biltzarrekide diren afizionatu-taldeak, hamabi dira gaur egun. Hona hemen nondik nora ibili diren.

"Bordaxuri"

Hazparneko "Bordaxuri"ri benetan talde aurrerakoiaren jokatibideak ikusi dizkiogu, ezagutu genuenetik hona. Ez dugu atzo goizekoa talde hau. 1960. hamarraldian euskal antzerki-talderik famosoenetakoa genuen. Gero, oporraldi luze baten ondoren, 1975ean, Daniel Landart-en *Xuri Gorriak eta...* obrarekin agertu zitzaigun; 1976an, P. Larzabalen *Angles Ginelarik* atera zuen; eta 1977an, EATBren sortzaileetarikoa izan zen. Jadanik ezaguna genuen, baina, hala ere, *Zapeta Xilotik* antzerki-lana asmatu, idatzi eta plazaratu zuenean gailendu zitzaigula esan behar, nortasun bereziaren jabe eginik. Zuberook bizi zuen arazo larri bat Euskadin zehar barreiatu eta ezaguteraztea zuen helburu. Teatro politiko-sozialaren arloa urratzen hasten da, era askotan zapaldua den Euskal Herriaren aldeko borrokari atxekiz.

Berriro ere, denboraldi batez isilik egon zitzaigun. Baina, ez lotan, dirudienez. 1984eko neguan, antzerki-ikastaro intentsibo batean murgildua aurkitzen dugu. Bordeleko antzerki-irakasle ezaguna den Francis Basterot ari zen ikastaroaren zuzendari.

Basterot-ek, molde egokia duen taldetzat jo bide zuen "Bordaxuri"; bere zuzendaritza eskaini bait zion taldeak eskuartean zera-bilen *Basajaunak* obra muntatzeko. Hazparneko "I Galarrotsak" antzerki-topaketan estreinatu zuten. Handik aurrera airoski ibili zaizkigu herriz-herri, berebiziko arrakasta eta txaloak jasoz. Azpeitiko II. Antzerki-Topaketan parte hartu zuelarik, sari-pilo baten irabaztun atera zen; zuzendaritzagatik Francis Basterot-i; osoan hartuta obrarik onenarena, taldeari; euskaraz idatzitako obrarik onenari zegokiona ere bai; eta, azkenik, gizonezko antzez-lari onenari saria, Txomin Heguy-ri eman zitzaion.

Hauek honela, badu talde honek aurrera jarraitzeko motiborik asko, euskal antzerkiaren mesederako.

"Intxixu"

Izen polita du "Intxixu"k. Baina eraman duen bidea ikusiz gero, izengoiti edo *alias* bat ere ezarriko nioke nik pozik: *alias* "Mugausle". Eta, ez Oiartzun kontrabandista-herri bizkorra izan delako, noski. "Intxixu"k Soroaren eta Altzagarengandik zetorkigun teatro-moldearen mugak hausteari ekin zion 1968an sortzearekin batera. Teatro diskurtsibotik teatro espresiborako pausoa zor diogu.

Azken mendean munduan zehar teatroak eman duen eboluzioa, erabat arrotz zitzaion gure teatroari. Eta, erabat isolatua ez geratzekotan, mentu berri bat itsatsi beharra zitzaion. Mentu onak sustrai marduleko landarea behar duelarik, herri-antzerki zaharra aztertzeari heldu zion, eta, Piarres Larzabalen eskutik, pastoralen mundu historiatsuan barneratu zen.

Lehen etapan, P. Larzabalen *Lartaunen Historia*, *Aralar* eta *Orria 778* pastoralak, taldeak bere gisara taxutuak, eman zizkigun errenkadan. Esan behar da, *Aralar* obrarekin Tolosako "Teatro Bilingüe" zeritzan topaketan lehen saria jaso zuela. Larzabalek *Lartaunen Historia*-ren estreinaldia ikusi zuenean, ez omen zuen bere obra ezagutu; hainbestearinoxe beretu bait zuen taldeak.

Bigarren etapan, Xabier Lete eta Eugenio Arozena gidoigile zituela, *Txirritaren Astolasterra*, *Karlistadaren Kronika*, *Inexa* eta

Iparragirre, *Ama-zorro* atera zituen. Bienbitartean, gorputzaren espresabideak ikertzen eta desarroilatzen ahalegintzen dira, Angel Marcoren gidaritzapean. Gorputza alfabetatzen, E. Arozenaren orduko hitzetan, teatroa ahoaren mintzoa baino zerbait gehiago ere badela ohartuz.

Ondoren, eraiki nahi zuen teatro-moldeari beharrezko oinarria ezarri ziola adierazi nahian edo, *Antzerkia Deusetik Izatera* zeritzana muntatu eta plazaratu zigun.

“Intxixu”ren antzekera ez zitzaion, noski, jende guztiari gustatzen. Bazen, hura ez zela teatroa zioenik ere. Baina, bide-urratze garrantzizkoa egin zuen dudarik gabe. Taldeak berak, berriz, pertsonalitate sendoa hartu zuen: lanak irmatu egin zuen eta nekeak trebatu. Gainerako antzerki-taldeen abangardia bilakatu zen “Intxixu” garai hartan. EATBren sortzaile eraginkor izan zen, bultzarienen artean Eugenio Arozena ibili bait zen.

“Intxixu”ko antzezleri batzu irakasle izatera heldu ziren eta inguruko ikastoletan monitorea bezala ihardun zuten zenbait denboraz. Beste batzuk, berriz, profesional bihurtu direlarik, “Maskarada”n dihardute gaur. Eugenio Arozena, “Intxixu”ko zuzendari ohia, Eusko Jaurlaritzak Antzerki Zerbitzu sortu-berrira aupatua gertatu zen.

Azken etapan, Barrutiaren hirurehugarren urteurrena ospatzeko, Eusko Jaurlaritzak EATBri egindako eskabidea bere gain harturik, *Gabonetako Ikuskizuna* antzokiratu zuen. “Intxixu”ren anekdotarioan gelditu diren arazo teknikoak gorabehera, ongi menperatu zituela esan behar Barrutiaren obrak, hizkera barne, dakartzan zailtasunak.

Orain berriki, Benedeti-ren *Pedro eta Kapitaina* antzerkiari oldartu zaio. Estreinaldi-egunean ukan zuen arrakasta azpimarratzeko, Mikel Antza kritikoa zorrotzaren hitzak ekarriko ditut: “Intxixuk... bere buruari ezarritako listoa gainditu egin du”.

“*Irurak bat*”

Garazi aldeko talde honek historia aberatsa du. 1977an, EATB sortu zenean, Iparraldeko talderik garrantzizkoentzat etsia zen. Ordurako zortzi urte zeramatzan lanean, urtean antzerki berri bat plazaratuz. Une hartan Daniel Landart-en *Bai ala Ez* antzerkiarekin ari zitzaizkigun, Daniel bera zuzendari zitzaizela. Ondoren, esperientzia berri batean sartu ziren: taldea bera gauza zela bere

gustoko obra bat asmatu eta muntatzeko uste izan zuen eta lanari lotu zitzaion. Baita atera ere. *Mee, Mee, Ardi Kaka Mee* eta *Egariak* obrekin arrakasta bitxia ukan zuen.

Garrarteko, Lakarrako eta Ainizako jendez osatua dugu talde bizkor hau. Horregatik "Irurak Bat" izena.

Oraintxe ere ez dabil batere atzera gelditzeko asmotan. Gillau-me Hirigoien antzerkigile gaztearen *Zortzi Ehun Ahari* antzerkiarekin ausartu zitzaigun iaz. "Monzon Antzerki Saria"ren irabazle gertatu zenarekin, hain zuzen. Ez ziren damutu egindako hautaketaz. Aurten idazle beraren *Eskalapoinak* plazara bait digute. Eta ez dute lotsarik ukan, Hazparneko II Galarrotsak Topaketan, antzezlariei begi kritikoen aurrean, aurkezteko. Ez beharrik ere; ez bait dituzte alferrik erabili kudeatze-lanetan Francis Basterot irakasle famatua eta Koldo Amestoi aspaldidanik antzerkiari dagozkionetan biziki trebatua.

Erakutsi diguten antzezkeraren finaz gainera, txalo dezagun talde honek Hirigoien euskal idazle gaztearen obrak plazaratzearekin adierazi digun ardura jarraigaria.

"Txotxongilo"

Gaur egungo euskal antzerki-taldeetan zaharrenetakoa dugu. Nork esan sortu zen bezala sortu eta gero. Enkarni eta Manolo —hala bait dute izen, taldekide izateaz gainera, elkarren senar-emazte ere badiren artista hauek—, 1972ko otsailean hasi ziren, beren marionetei bizia eta hitza emanez, haurren atsegin alaia lortzeko ahaleginetan. "...ia kasualitatearengatik izan zen, neurri batetan behintzat —esango digute gero—. Gure alabaren ikastolan jaialdia prestatu zuten (...), eta orduan guk esan genuen: beno, zerbait egingo dugu haurrentzat bada! Eta egin genuen egin! Baina, garai hartan haurrentzat ezer ez zegoenez, ondoko ikastolako andereñoek ere beren ikastolara joan behar genuela esan ziguten, jarraitu behar genuela. Eta, gu, noski, ezetz esan ezinez... Orduan, geure borondatez edo geure asmoei jarraituz baino, gehiago izan da jendeak ez digula utzi uzten".

Jarraitu beharrak zer pentsatua eman zien, ordea. Haurrek zerbait ona merezi dutela erabaki bait zuten. Horretan saiatu dira geroztik, antzezleri on ezezik, irakasle trebe ere izatera helzera.

Euskal Herrian ezer gutxi aurki zezaketen ikastekorik eta kanpora joan behar. Katalunian ibili izan dira, batez ere. Han talde asko bait dago; tarteka, oso onak ere bai. Festibal askotan ibili dira, gainera. Honela, denborarekin, teknika aurreratuenen jabe egin dira. Eta, beren jatorrizko dohaina lagun, goimailako txoxongilo-taldea dugu gaur.

1977an hasi zen Barcelonan ospatu ohi diren "Nazioarteko Panpin Jaialdi"etan parte hartzen. Kritikak, urte hartan han agertu ziren talderik interesgarrien artean aipatu zuen.

EATBren sortzaileetakoa da, eta, kanpoarekin dituen harreman ugariengatik, Biltzarreari aportaziorik aberatsenak ekarri dizkiotenetakoa.

Geroztik, Euskal Herri osoan zehar dabilkigu, etsi gabe, haurren txalok —eta handienek ere— sekula huts eman ez diotela.

Urtean lan berri bat estreinatuz joan zaizkigu, bakoitza berrogei bat tokitan emanaz, ikuslegoari gero eta aukera zabalagoa eskainiz.

Ikastaro-piloa du talde honek emanik; eta Enkarnik, Donostiako Irakasle-Eskolan irakasle bait da, "Txotxongilo" deritzan gaia ematen du. Bestalde, ez omen da inor asko euskal panpinen munduan, "Txotxongilo" taldearen tailerretik pasa ez denik.

"Aldudeko taldea"

1974ean edo hasi bide zuen talde honek bere iharduna. Eta, geroztik urtean antzerki berri bat estreinatuz etorri zaigu, orain dela pare bat urte arte, arrakasta bikaina zerraiola.

EATBren sortzaileetarik dugu "Aldudeko taldea".

"... Herriko gazteek osatzen dute... Denek maite dute antzerkia. Baina, antzerkia estakuru bat bezala da haientzat. Gehienik bilatzen dutena herriari animazione bat ekartzea da, jende arteko lokarriak azkartzea, kultura bizi bat sustatzea", idatzi zuen Mikel Erramuzpek *Argia*-n, orain dela urte batzu. Eta bilatzen zutena lortu ere, hein handi batean, lortu dutela esan behar.

Antzerki-zerrenda luzea eman dute, Larzabalen *Nork hil du Oibanalde?*, *Ibañeta* eta *Mugari Tiro* tartean direla.

1982an, Monzon zenaren omenaldia zela eta, Heletako antzokian atera ziguten *Montzonen Eneko Bizkai eta Maria Lorca* ez zen txantxetako ikuskizuna gertatu. Gehienik antzezlariz osatua zegoen ikusleagoak gozoz txalotu zuen haien trebezia eta artea.

Bi urte honetan ez zaigu plazara.

“Goaz”

Ez zen bi egunetarako jaio talde hau ere. Debako Gazteen Elkarteak, bere kultur ekintzen eremuan, antzerkia ere nahi zukeela eta, haren eskabidez eta babesean sortu zen “Goaz” 1974. urtean.

P. Larzabalen *Senperen gertatua*-rekin jasan zituen lehenbiziko dardarak, 1975ean. Hurrengo urtean, D. Landart-en *Hil Biziak* eraman zuen herriz-herri. 1977an, berriz, autore beraren *Xuri Gorriak eta...* antzokiratu zuen. Taldekoa naizenez gero, ez dagokit neri talde honen lana erizpidetzea.

Ordurako, borondate ona baino zerbait gehiago eskatzen zigun ikusleagoak, gure antzokietako aulki inkomodoetan bi ordu igarotzeko aukera egiterakoan. Telebistaren influentzia eta arrakasta hor zeuden, bere onura eta kalte, gure etorkizuna baldintza estuan jarriz. Hauek honela, gorputz-espresabidearen ezkutukiak ikasteko, astean hiru orduko saioak egin zituen “Goaz” taldeak, 1977. urteko urrian hasi eta 1978ko uztaila arte, Peter Robers irakaslearen gidaritzapean.

Nuklearrik Ez antzerki espresiboa aurkeztu zuen 1978an, eta berebiziko arrakasta ukan zuen, Euskadik une hartan indar nuklearraren aurka bizi zuen gatazka bortitzak horretarako giro aproposa eskaintzen bait zion.

1979an, Patricia Montenegro irakasle italiarrak, EATBk antolaturik, Deban eman zuen bi hilabeteko ikastaro intentsiboa talde osoak burutu zuen. Grotowski-ren antzerki-metodoa ezaguterazi zigun honek, elementalki bederen.

Ikastaro hauen ondoren, asko kosta zitzaien gustoko obra bat aurkitzea, ikasitakoak praktikan ipintzeko. Azkenean, Haranburu Altunaren *Gernika* aukeratu zuten eta 1982an atera zuten antzokietara. Bilbo Irratiak Euskarazko Antzerki Talderik Onenari Saria eman zion 1983an. Eta Azpeitiko I Antzerki topaketan aurkeztu zelarik, bere lanaren plastizitatearengatik saritua izan zen.

EATBren sortzaileetakoa da; eta, talde honetako Martin Idiakez —gaur Biltzarrearen lehendakaria— izan zen bultzari bizkorrenetakoa bat.

1982tik 83ra Deban bertan antzerki-ikastaro bat eman zuen sei hilabetez, hoguei ikaslek parte hartuz. 1983ko urrian hasi eta beste sei hilabetez, berriz, Ondarroan eman zuen beste ikastaro bat. Bada "Goaz" taldean, Ikastoletan monitore ibilia, eta, gero, UEUn azken bi ikastaroetan "Gorputz Espresio Metodikoa" irakasten ihardun dena.

Une honetan, aurrera-pauso handi bat eman-berria du; bere iharduna erosotasun minimo batean eman ahal izateko, lokal eder bat errentan hartu eta, taxaturik, hil honen hamaseian (85.06.16) inauguratu bait du.

Alfonso Sastre antzerkigile famatuaren *Ez da Pale Egiteko Oldua* muntatzen ari da. Eta, gauzak bere bidetik baldin badoaz, urtea bukatzerako oihala jaso ahal izango du.

Irisarriko "Iturri"

Iparraldeko beste asko bezala, aspaldidanik dugu antzerki-zale Irisarri ere. Oraingo "Iturri" hau baino lehen ere, sortzen ziren hemen aldiari aldiko taldeak. "Iturri"k, ordea, markak hautsi dituela esan behar. 1976an sortu zelarik, oraindik ere bizirik eta kementsu dirau, inguruko herrietan bildu ahal ukan dituen antzezlariz indarberritua. EATBren sortzaileetakoa dugu.

Sortu zenetik hona, zazpi antzerki-obra plazara ditu, oker ez banago. Lehenik, Piarres Larzabalen *Gure Borda*-rekin hasi, eta D. Landarten *Noiz*, *Hil Biziak* eta *Ama* eman zituzten. Gero, atsedernaldi baten ondoren, helduago eta ikasiago agertu zaigu "Iturri", Daniel Landarten esku maratza kudeatzaile duela. P. Larzabalen *Bordaxuri Molière*-ren *Manex Azari* eta, oraindik emanean darabilten Monzonen *Menditarrak* atera dizkigute.

Gainera, Francis Basterot-en ikastaroetan bi urtez ihardunak dira, eta benetan ezagun zaie hori. *Menditarrak* antzerkian, mihiz ezezik, gorputzez ere badakitela ederki mintzatzen, erakutsi digute.

"Taupada"

Bereziki haurren munduari atxekia dabilen taldea dugu "Taupada", jende nagusiarentzat ere zer esanik asko duten obrak

aurkezten dizkigun arren. Ez da harritzekoa, gehienak lanbidez irakasleak bait dira talde honetan. Gorputzaren erabilpide espresiboak zorrozki landuak dituzte. Pedagogiaren arloan antzerkiak duen garrantziaz biziro arduratuak daude, eta, praktikan, esperientzia baikorrak burutu dituzte. Partaideetako bat, Eskoriatzako Irakasle Eskolan psikomotrizitateari dagozkion ikastaroak ematen iharduna da.

1978an agertzen zaizkigu "Taupada" izenez plazara, EATBren sortzaile-kide izan bazen ere. Aurretik, ordea, "Ipar" antzerki-taldean ibiliak ziren. *Oihu Gogorrak* izan zen lehenik aurkeztu zigiten antzerkia. Geroztik atera dituztenak bezala, taldeak berak asmatu eta idatzia zen. Hasiera-hasieratik EATBren partaide dinamikoak izaki, hark antolatatu dituen ikastaro, topaketa, zirkuitu, kanpaina eta antolaldi guztietan lankide leial izan ditugu "Taupada"koak. Ikastekoak ikasi samarturik, antzerkiaren irakaskuntzan ere trebe agertu zaizkigu. 1983ko eta 84eko UEUn, "Gorputz Espresio Erritmikoa" zeritzan ikastaldia talde honek eman zuen, eta arrakasta nabarmenarekin, gainera.

Plazara dizkigun antzezlanen artean, *Aik Maik eta Zeferina*-k oihartzun ozena izan zuen, "Taupada" taldea Euskadi osoan eza-gun bihurtzen zuela.

Une honetan eskuartearen darabilen *Behin batean Ju, Ju, Ju!* antzerkia, kalitate handiko ikuskizuntzat goraiptatua da. Azpeitiko II Antzerki Topaketan, haurrentzako sailean, lehen saria jaso zuen. Gure herrietako antzokien neurri eskasek asko mugatuko dute, tamalez, obra bikain honen emanaldien zenbatekoa.

"Intxurre"

Orain dela gutxi herioak eraman digun Iñaki Begiristainen eraginez, 1980an sortua dugu Alegiko "Intxurre". Iñaki beraren *Bata Zu eta Bestea Ni* komediarekin eman zioten hasiera beren ibilbideari. 1982an, idazle beraren *Itz utsak* antzerki motxa eman zuten.

Berriro ere, *Bata Zu eta Bestea Ni*-rekin ibili ziren, 1983an zehar. Eta, Azpeitiko I Antzerki topaketan saririk gutziatuena irabazi zuten.

Hitzaren maisu zen Iñaki Begiristain. Eta, "Intxurre" taldeari entzute hutsa benetako zoramen gertatzen da ikuslegoarentzat.

Joan den urteko ekainaren 13an, Iñaki hil zitzaiozlarik, umezurtz gelditu bazen ere, "Intxurre" taldeak badirau, eta hark pizturiko argi-zuziak aurkitu du non kokaturik.

1984eko abenduan, Iñakiren beste obra bat agertu ziguten, *Eriotza, Gorrotoa eta Negarra*, EATBren laguntzarekin taldeak Begiristain zenari eskaini zion omenaldi postumoa.

Iñaki EATBren sortzaileetakoa genuen. Beraz, "Intxurre" ere Biltzarre-kide izan da sortu zen egunetik.

Gaur egun obra berri baten aukeraketan ari zaizkigu buru-belarri.

"Txo kolektiboa"

1980an sortu zen, Ondarroako Kaminazpi auzoan, herriko jaietan auzoak zituen arazo larriak haizatzeko asmotan. Ekinaldiari helburu bikoitza ezarri zioten: jendea kontzientziatzea, arazoan aurrean, ardua gabeko jarreratik, jarrera aktibora pasa zedin; eta Udalaren iharduna kritikatzeko.

Arrakasta handia lortu zuen emanaldi hark Ondarroan; eta, honek bultzaturik, teatroa espresabide egokia zitzaiea etsi zuten partehartzaileek. Hauek honela, protesta konkretu baterako bildu ziren auzokide haietatik batzu "Txo Kolektiboa" deritzan taldean lotu ziren.

Edozein lanbidetan bezala, antzerkia egiten ere ikasi egin behar dela eta, beren gisara ikastaro bati ekin zioten, gorpuzaren espresabideak ezagutu eta lantzeko.

Berehala sartu ziren EATBn. Eta, 1982an *Isogai Umila* estreinatu zuten. Ipuin japoniar batez baliaturik, "Txo Kolektiboa"k berak idatzi eta muntatua, hain zuzen. Taldearen berri jakinez gero, kritikorik zorrotzera ere harriturik uzteko modukoa agertu zitzaigun *Isogai Umila* antzokiratu zuenean. Bi urte eta gehiagotan erabili dute Euskal Herri osoan zehar, arrakasta ederrarekin.

Bitarte horretan, zenbait kale-antzerki muntatu izan dute herrian bertan. Lekeition ospatu zen "Ibilaldia-84"erako, berriz, *Lagundu Jeisten Umeari, Koino! edo Euskararen Arazo Larria* obra asmatu eta kalera zuten.

1983an Ondarroan antzerki-eskola bat antolatzeko proiektu zehatz bat elaboratu, eta Udaletxean eta behar den beste tokietan

aurkeztu zuten. Baina, bertan behera utzi beharrean gertatu ziren, erantzukizuna dagokienez laguntzaren faltaz.

Ondarroako historian oinarrituriko antzerki berri bat elaboratzen ari zaizkigu orain.

Itxaropen pozgarria da, dudarik gabe, "Txo Kolektiboa" euskal antzerkiarentzat.

"Oztibarreko taldea"

Orain dela hiruzpalau urte jaio zen talde bitxi hau. Guk, Monzoni Iparraldean eskaini zitzaion omenaldian ezagutu genuen, *Hazparneko Anderea* ematen. Jendeari asko gustatu zitzaion. Hegoaldetik ere jende-multzo bat bazen han, eta, norbaitek bere agendan jaso bide zuen talde honen zuzenbidea.

Dena dela, Monzoni euskal antzerkiak zor diona gogoan hariturik, Hegoaldean ere omen egin nahi izan zitzaion. Horretarako "Olaso Talde"koak Oztibarreko Antzerki-talde honekin jarri ziren harremanetan; eta, joan zen urteko neguan, Bergaran, Gernikan, Bilbon, Laudion, Iruñean eta Hernanin ikusi ahal izan zuten, eta txalotu, Monzonen *Hazparneko Anderea* eta "Oztibarreko Taldea"ren lan bikaina.

Obra honen aurretik, idazle beraren *Behorraren Ostikoa* eman zuten herriz-herri.

Joan den martxoan obra berri bat estreinatu dute, *Izar buztan luze*, idazle italiar batenetik Marijane Minaberrik moldatua.

"Xirrixti-Mirrixti"

Aspaldidanik zuen Daniel Landart-ek Lapurdiko Hiriburuan euskal antzerki-talde irme baten eraikitzeke amets obsesiboa. Eta, hara non jakiten dugun 1982ko udazkenean, Baionan antzerki-talde bat saioetan ari dela Daniel bera zuzendari zaiola. Udazkenez jaio zelarrik, udaberrirako loratua genuen "Xirrixti Mirrixti", 1983ko martxoaren 24ean estreinatu bait zuen Hazparnen bere lehen obra: P. Larzabalen *Xirrixti-Mirrixti Gerrenian Plat*. Bitxi polita eta oso ongi taxutua aurkeztu zigun. Ezagun zen, taldea berria bazen ere, antzezleri haiek, taula gainean ibiltzen, lehendik ongi ikasiak zetozela.

Handik aurrera, non baino non arrakasta handiagoa lortuz ibili zitzaigun. Eta, Azpeitiko I Antzerki Topaketan parte hartu zuelaririk, bi sariren irabazle atera zen: gizonezko antzezlaririk onenari saria jaso bait zuen Peio Berhokoirigoienek, eta Daniel Landartek zuzendari egokienari saria.

1984eko martxoan, *Nola Jin, Hala Joan*, D. Landarten komedia berri bat antzokiratu zigun. Obra honi buruz beste noizbait esana datorkit gogora: "Bizi egoerak erabiltzen ditu ironiaren eta parodiaren teknikak, jendea irri lasai kutsakorra lehertarazteraino; ez, ordea, haruntzago". Lehenbiziko antzerkiarekin bezain airoski ibili zaigu "Xirrixti-Mirrixti" bigarren honekin eta, Azpeitiko II Antzerki topaketan sari berri bat jaso zuen taldeak.

Esan beharrik ez da talde hau Biltzarreko dugula ernamuntzen hasi zen une beretik. Izan ere, nork ez daki Daniel izan dela, eta gaur ere dela, Biltzarrearen animatzailerik puntakoena?

"Xirrixti-Mirrixti"k, hartu duen bideari jarraitzen badio, txalo ederrik jaso lezake, Euskal Herriaren mugez at ere. Bekar lehenbailehen hirugarrena.

1.1.2. Euskal antzerki-talde profesionalak

Talde hauengan du, bereziki, euskal antzerkiak bere etorkizun onaren itxaropena. Hauen iraupen eroso posible egiten dugun neurrian garantizatuko dugu gure herriarentzat merezi duen bezalako antzerkia.

Baditugu, zorionez, jadanik lau profesional-talde ausart, hizkuntza menperatzaileak eskaintzen zizkien erraztasunei uko egirik, diglosiaren kontrako borroka nekoso bezain itxarogarriari lotu zaizkionak. Laurak EATBkoak ditugu gaur egun.

Hitzarte labur batean bederen, ezin ditut aipatu gabe utzi une honetan, gaztelaniazko teatroa egiten duten Euskal Herriko taldeak. Baina, ez haien jokabidea txalotzeko; euskal kulturaren kaltetan ari direla, errespetu guztiz aitortzeko baizik. Euskararen egoera diglosikoa mantentzen ari bait dira, hizkuntza menperatzaileak eskuratzen dizkien erraztasunez baliaturik, euskal antzerkia bigarren mailan arrastakatzera behartuz. Bidezko eta txalogarri litzaieke, hala ere, inmigrante-taldee beren jatorrizko kulturaren agerpenak gure herrian erakustea; jarraipide ona bait da nork bere jatorrizko herriaren estimazio senditiarra adieraztea.

Euskal Herriko egitura publikoek, berriz, esaten duten bezala euskal kultura suspertu nahian baldin badabilta, laguntza berezia zor diete euskal antzerki-talde profesionali; ezinbiziak porrot eragin ez diezaien.

Ikus dezagun zer-nolako profesional-taldeak dituen gaur egun euskal teatroak.

“Maskarada”

“Maskarada” antzerki-taldearen historia 1969an hasten da; “Kilikilariak” taldea sortu zenean, hain zuzen. 1976an profesionalizatu egin zen talde hura, eta, 1979an, antzerki-eskola bat sortu zuen. Urte haietan oso ezaguna egin zen, *Triontzi Jauna*-ri esker, batez ere.

1980an “Kilikilariak” desegin edo, hobeto esan, bitan zatitu zen, bereizgarri hizkuntza zitzaizela.

Zatietan batek “Karraka” taldea osatu zuen, eta gaztelaniazko teatroaren bidea aukeratu.

Besteak, aldiz, “Maskarada” taldea jarri zuen ibilian, erabat euskal antzerkiari lotzen zitzaizola.

Benetan txalotu genuen, orduan, “Maskarada”ren jokabide hura; ez bait zen batere erraza, Bilbo Handiko profesional-talde barentzat, antzerkia euskara hutsean eginez irauñ ahal izatea. Badi-rau, ordea, eta beste askorentzat eredu bilakatu da.

1983an, EATBn sartu zen, honi arnasa berri emanez; taldean antzerki-irakasleak bait zetozkion.

Hasieran, haurrentzako antzerkiari heldu zion, eta taldean idatzitako *Jimi Pottolo eta Zapataria*, *Logalea zeukan Ekilibristaren kaso*, *Pantzart*, *Evatxo Peron* eta *Danbor Majikoa* kalera zituzten, batekin baino bestearekin arrakasta handiagoa lortuz.

Biltzarrean sartu zenetik, honek antolatu dituen ekintza guztietan lankide leial eta trebea izan da.

Besteak beste, UEUko “Maskaragintzaren Ikastaroa” talde honen eman zuen, 1983an eta 84ean.

Azkenaldi honetan, jende helduarentzat ari zaigu lanean. Joan zen urtean, Darío Fo-ren *Pistolaren Begi Zuri Beltzak* antzokiratu zigun, berebiziko arrakasta lortuz. Aurten, berriz, Marc Legasse-

-ren idazlan bat aukeratu dute. Antzerkirako egokitze-lana, Karlos Paneraren eta Xanti Burutxagaren gain joan da (Pozgarri zaigu, Xanti, "Kilikilariak" taldearen ardatz ezagutu genuena, orain berriro "Maskarada"koen lankide ikustea).

"Maskarada" helburu zehatz baten bila abiatu zen: euskarazko antzerkia erdarazkoen pareraino jasotzea. Eta, bere buruari dago-kionean, helburu hori poliki lortua duela, esan behar gaur.

"Kukubiltxo taldea"

1977an jaio zenez gero, makina bat jira-bira egina dugu talde hau, Euskal Herriko plaza eta kaleetan, beren zanko eta tramanku-luekin.

Herrietako festen antolatzaileek ongi ezagunak dituzte; eta hauek ez dute dei-faltarik izaten, udaberriarekin festak ugarituz doazen neurrian. Kale-antzerkia egiten bait dute.

Talde profesionala da, eta, urteetako lanak, esperientziarekin batera, trebetasun handia lorterazi die. Beraz, gaur egun nonnahi txalagarri agertzeko gai dela derizkiogu.

Hasi zirenetik hona, 30 bat antzerki-lan atera dituzte, zein baino zein dibertigarriagoak. Gainera, badituzte grabatuak, guk daki-gula, hiru bideo-programa ere.

Une honetan *Txotxongilo Begi Luze* deritzan obra bitxiarekin dabilta herriz-herri, tokian baino tokian arrakasta handiago darraiela.

Besteak beste, EATBk antolaturiko zirkuitu eta kanpainetan parte hartu du, Biltzarrearen funtzionamendua ezagutzeko bide egokia gertatu zaiola.

Aurtengo martxoan EATBko partaide onartua izan zen, Biltzarreak, bere Batzarre Nagusian, aho batez, hala erabakirik.

"Kimalaxo"

Jokalari bakarreko antzerki-taldea dugu, Koldo Amestoi hazpandarrak osatua. Duela hamalau urte, Angeluko lizeoan zebilela, bortxaz eraman omen zuten antzerkira; Club Théâtre zelakoan honen izena eman omen bait zuen lagun batek, berak jakin gabe. Itxura duenez, ez zen bortxakeria hartaz batere damutu. Gorputz-ariketak, inprobisazioak eta abar egiten ikasi zuen han.

Hurrengo urtean, Garaziko "Izurak Bat" taldean sartu zen, tekniko-laguntzaile gisa. Bi urtez ari izan zen hemen.

Garai hartan ezagutu zuen Daniel Landart. Izan ere, euskal antzerkiaren munduan ba ote da inor ezagutu ez duenik?

Iholdiko Toberetan ere parte hartu zuen 1974ean. Orduantxe ohartu bide zen, hain zuzen, antzerkiak herri-borrokan duen betekizunaz.

1976an hasi eta beste hiru urtez, Hazparneko "Bordatxuri"n ibili zen; teknikari hemen ere, dekorazioa, apaindura eta abar bere gain zituela. *Zapeta Xilotik* antzerkian, jokalaria ere agertu zen.

Geroztik, haurren antzerkiari lotu zaio. Munduko ipuindegia aztertzen dihardu, aukerakoena bere emanaldietan haurrei zora-garriki aurkezten dizkiela.

Arlo honetan, marioneten bidez ari izan zen, denbora batez, beste lagun batekin. Lagunak, ordea, alde egin behar izan zuen; eta, bakarrik geratu zelarrik, jokalaria bakarreko "Kimalaxo" taldea sortu zuen.

Berehala, 1983ko neguan, *Pirripitaka* estreinatu zuen, eta, komediantea izaki, komedianta moduan hasi zen batetik bestera.

Hauek honela, esperientzia bitxi bat jokatu zuen, urte horretan bertan: Ekain osoan, hamar bat lagun eta zazpi asto, mendiz eta oinez, Biarnon eta Iparraldeko beste zazpi herri txikitan zehar ibili ziren, herri bakoitzean bi egunez iharduten zutela: antzerki, musika, kantu, pailaso, ipuin eta haurrentzako ikusgarriak eskainiz.

Iparraldean eginiko esperientziak eraginik, *Tiki Taka*, *Hiruetan Pika* izeneko ihardunaldi bat asmatu zuen, Fernando Ametzek-tarraren omenez, Amezketa inguruko herrietan emateko asmoz. EATBk bere gain hartu zuen antolaketa. Baina, ihardunaldi honi zegokion ingurugiroa eta marko egokia prest zegoen garaian, ezina etorri zitzaion Koldori, eta, protagonista garrantzizkoena gabe, erdizka buruta ahal izan zen *Tiki Taka*, *Hiruetan Pika* izan behar zuena.

UEUm irakasle iharduna dugu, eta ikasle-talde handiak bildu zitzaizkion inguruan.

1984ean, beste ikuskari bat plazaratu digu: *Harriola Marriola*, haurrentzat hau ere. Orain, ordea, ipuin-kontaktetaren entzun-

-ikustea jende helduari ere atsegin zaiokeela eta, *Gau Beila* derizkan ikuskaria aurkeztu digu.

“*Branka*”

Oraingoz historia motxa duen taldea dugu “*Branka*” taldea. Hala ere, benetan aintzat hartzekoa gure antzerkiaren norakoari begiratzean. Euskal antzerkiaren profesional izateko ilusioz beterik agertu zaigu antzokietan 1984eko irailetik aurrera *Beteluko Balnearioko Mirakulua* deritzan lanarekin. “Lan serioa egin nahi dugu —aitortzen diote *Argia*-ri— eta uste dugu maila horretan gure lana profesionala dela. Profesionaltasuna badago. Dirua da falta dena... Nortasun bat duen antzerkia egin nahi dugu”.

Asmo hauek eta lehenbiziko obra honekin erakutsi duten trebetasuna ikusirik, “*Branka*” agertzean euskal antzerkiari bideurratzaile berri bat jaio zaiola esan behar. Honela zioen, besteak beste, *Egin*-en agertu zen kritika batek: “... Profesional talde on baten trazak erakutsi zituen... erritmo egokia eman zioten testoari. Eszenatokia zehatz landua, une bakoitzari zegokion giroa lortuz... *Argiak*, oparo eta zentzu onez taxutuak. Musika, bikain aukeratua, eta, artez zertua...”.

EATBkutzak onartua izan zen, aurtengo martxoan Biltzarreak ospatu zuen Batzarre Nagusian.

1.2. Bere gisara dabilzanak

Sail honetan ere baditugu bi multzo: afizionatuen eta profesionalena; nahiz talde gutxiz osatuak.

1.2.1. Afizionatuak

Baditugu hiru talde. Emanaldiz urri samar agertzen zaizkigun arren, iraupena duten taldeak dira, eta, beraz, aintzat hartzekoak.

“*Lizardi*”

Frankismo-aroaren errainua bera ere kolpe batez ezabatu nahirik edo, gerratearen aurretik prestatu omen zuten Toribio Alzagarren *Mutil zaar* berrestreinatuz agertu zitzaigun, orain dela bospa-

sei urte. Eta, harri zaitetze!, antzezlarietan batzu ere ordukoak berak ziren, su artetik hazitarako salbatuak izan bailira. 1982an, bi antzerki estreinatu zituen: *Aspirinarik ez eta Traperara*. 1983an, hiru: Nemesio Etxanizen *Gabon Zuria*, Lizardiren *Ezkondu ezin zitekeen mutila* eta, berriro ere, T. Alzagaren *Mutil zaar*. Honekin agertu ziren Azpeitiko I Antzerki Topaketara, eta, talde honetako Usoa Ortiz de Zarate andrearentzat izan zen emakumezko antzez-lari onenarentzako saria.

1984ean, Michel Gazzon-en *Txapela bete euri* atera zuten, eta, hau ere Azpeitiko II Antzerki Topaketan ikusi ahal izan genuen.

Sortzaile ugariak diren arren, sortzen dutenari etekin urria ateratzen diote, berehala zokoratzen bait dute, beste berri bati heltzeko. Bestalde, esan behar da, langile azkarregiari gertatzen zaiona gertatzen zaiola "Lizardi" taldeari ere: gutxitxo landutako ikuskitzuna eskaintzen dizkigula.

"Xiputz"

Bergarako talde hau, 1982an sortu zitzaigun. Ez, ordea, hutsetik; sortzaileetan batzu 1977tik antzerkigintzan ibiliak bait ziren. "Kimu" izena hartzen dute sorreran, eta, euskaraz eta erdaraz egiten dute.

Sortu eta berehala, ekainean, ikastaro bat antolatzen eta burutzen dute, antzerkiaren bideetan taxuz sartzeko asmotan.

Urte horretan bertan, EATBk antolatu zuen Ikastoletako Antzerki Kanpainan monitoreetako bat "Xiputz" taldearen zuzendaria izan zen.

1983an, *Itsas ontzi txuri bat* antzerkitxoa idatzi zuten haurrentzat, eta bai antzokiratu ere.

Bitartean, Bergarako Institutuan, ikastaro bat ematen dute, 35 ikasle biltzen zaizkiela.

1984ean, *Tarta eta gero zer?* obra ateratzen digute. Taldeak berak idatzia hau ere. Garai honetarako, beren obra guztiak euskaraz bakarrik emateko erabakia hartua dute. Urte honetan bertan beste antzerki bat idatzi eta plazaratzen digute haurrentzat: *Jirafa bat gure herrian*.

Dinamika handiko taldea, dudarik gabe; herrian antzerki-giroa sortzen berebiziko lana ari duena.

"Antxieta"

Imanol Elias-en *Jokoa nagusi* komediarekin, eta beronen zuzendaritzapean, 1983ko San Inazio jaietan agertzen zaigu Azpetiko "Antxieta" taldea. Herriko jendearengan lortu duen arrakastak, aurrera jarraitzeko behar zituen animoak ematen dizkio. Herri baina batzuetan ematen dute, baina ez lanak merezi hainbatetan.

Azpetiko I Antzerki Topaketan, dekorazio onenari saria jasozten du.

1984ean, herriko jaietan orain ere, Imanol Elias-en beste obra bat aurkezten dute, Soreasu antzokia jendez leporaino zela. Azpetiko II Antzerki Topaketan, emakumezko antzezleri onenarentzako saria irabazi zuen.

Talde honi ez zaio ikusten joera handirik beste herrietara irtealdiak egiteko; ez beste taldeekin harreman iraunkorretan sartzeko ere. Honek barrukoiegi bihurtzen ditu, nire eritziz, euskal antzerkiaren perspektiba orokorraren giro mesedegarritik aparte mantenduz. EATBra hurbiltzeak on egingo liokeela uste dut.

1.2.2. Profesionalak

Multzo hau bi taldez osatua dugu. Oraingoz, bizitza laburra ezagutzen diegu. Ikusi egin behar gerora zer eskaintzen diguten. Nolanahi ere, antzerki-arloan zerbait emateko gauza den jendez osatuak direla artortu behar da. Talde honetan sartuko dugu "Peter Robers" mimogilea ere; agian, honentzat atal berezi bat zabalzea egokiago zatekeen arren.

"Goiztiri"

Orain dela urte-pare bat arte "Kukubiltxo" taldeko partaide izandako pare bat antzezlarik osatua denez gero, esperientzia hura ez zaioke alferriko. Beraz, ez da harritzekoa, gero atera dituen lantxoetan, kalitate artistikoari dagokionean, agertu diguten goimaila.

Haurrentzat egiten dituzte beren antolakizunak. Eta, arlo horretan badigute zer irakatsi, txotxongiloei dagokienean, batez ere.

Hona hemen, guk dakigunez, atera dituen antzezkizunak: *Gaston Beltzune*ko eta *Gali-Galiak*.

Peter Robers

1977an, "Goaz Antzerki Taldea"k, gorputz-espresabidearen ikastaro bat egiteko, irakaslea behar zuela eta Peter-ekin harremanetan jarri ninduen norbaitek. Gaztelaniaz ozta-ozta zekien, baina euskaraz ere ikasten hasia zen ordurako. Hitzez ezin esan ziguna, aise adierazten zigun mimos.

Europan zehar ibili ondoren, Madriletik barrena heldu zitzaigun Euskadira. Hemengo kultur giro bereziak eraginik, bertan bizitzen gelditzea erabaki zuen. Eta, egia esan, ez gure kaltetan. Bigarren urterako poliki baliatzen zen euskaraz.

Benetan goimailako lana ari zaigu egiten geroztik, bere emanaldiak ikusleari harrigarri zaizkiola. Bestalde, mimoaren irakaskuntzan, benetako maisu bilakatu da jadanik. Ez da ia pedagogiari dagokion ikastaro-programarik, Peter Robers-en mimo-ikastaro bat bere baitan ez daramanik: Irakasle Eskoletan, UEUn, ikastaro ofizialetan eta pribatuetan.

Peter Robers gure artean dugunez gero, ez dugu mimo-irakasle onaren bila inora joan beharrik.

"Bederen bat"

Talde berria dugun arren, pauso bakoitzean aurrerakada handia ematen saiatzen den horietakoa dirudi talde honek.

Joan den urtean, jendeari asko hitz egin erazi zion lan bat aurkeztu ziguten: Thornton Wilde-ren lan batean oinarrituriko antzerki baten itzulpena, *Gure Herria* izenburupean. Zenbait jenderi gogaikarri gertatu zitzaion obra. Hala zioen kritikari batek bere eritziaren azken hitzetan: "Erdi mailako klase liberal hori —mediku, maisu, artista—, beren asientuan gustora uzteko obra da. Hori, ordea, ez da gure Herria. Hori haiena da".

Hala ere, taldearen lana goraiatu egiten zuen: "Aktoreak me-joratuak datoz honen aurretik egindako beste zenbait obretatik. Nabaritzen da horretara dedikaturik bizi izan direla azken urte hauetan".

Duela gutxi show bat muntatu dute, eta, badirudi espektakularen profesioari gozoz heldu diotela.

2. Talde elebidunak

Gaur eta hemen eskain diezaiokedana baino toki luzeagoa mezezi du atal honek, dudarik gabe. Izan ere, talde-multzo ederra osatzen dute elebidunek: "Orain", "Sebastopoleko Titiriteroak", "Teatro Zirkoa", "Joko", "Kinu", "Luar",... Nik, ordea, hurbile-nekoak poliki ezagutzen baditut ere, ez dut gainerakoen berri zehatza jasotzeko behar den egokierarik ukan. Beraz, kontsiderazio orokor batzu egitera mugatuko dut nere saioa, zenbaiten jokabidea bakoizki ukituko badut ere.

Euskal antzerkiari bere aho-espresio jatorra euskara zaiola, eta ez besterik, ziur uste dugunoi pozgarri zaigu ikustea, erdal giroan erne zirelarik beren fruituak erdaraz ematen hasi ziren taldeek, euskal giroa nagusi den lekuetan bederen, euskaraz ateratzen dituztela beren antolakizunak. Hala "Sebastopoleko Titiriteroak"ek, "Joko"k, "Kinu"k, "Ttanttaka"k,...

Hala ere, ohar bat egin nahi nieke hauetan haurrentzat lanean ari direnei. Euskal Herriko zati batean bederen (Arabian, Bizkaian eta Gipuzkoan), euskara, ofiziala izanik, eskola guztietan irakasten denez gero, badirudi, besterik baino gehiago mugimendua, gorpuzaren espresabideak eta txotxongiloak erabiltzen dituzuenok euskara erabili behar zenuketela erabat, aho-hitza behar duzue-nean. Bestela, laguntza gutxi eskainiko diozue, bere hizkuntza berreskuratu nahirik ahalegin larrian ari den Herri zahar honi.

Bestalde, ez zaigu batere pozgarri gertatzen, ezta ere konprenigarri, euskal giroa oraindik ere mantentzen duen herri batean —nahiz eta erdaldun-jendea ere ugari izan—, antzerki-talde berri bat sortu eta bere obra berria bi hizkuntzetan estreinatzea. Ez da dudarik "Luar" taldeak —hau bait dut une honetan gogoan—, ikusle goa bilduko duela bere emanaldietara, erdarazkoetara batez ere. Euskaldun asko bait da, aukeran jarriz gero, erdarazkoa ikustera joango zaiena, erdaldunez gainera. Euskararen kaltetan hasi da. Eta, banago, disimuluan, ez ote den horrexen bila ari; ez bait dezaket oharkabean egin duenik sinets.

3. Euskal Antzerki Taldeen Biltzarrea (EATB)

Sortu bazen sortu, euskal antzerkiaren ibilian ardatz bilakatu dela uste dut EATB.

Ikusi dugunez, hamasei taldez dago osatua une honetan, haue-
tan lau profesionalak izanik. Gainera, badabilzkie inguruan, Bil-
tzarreak eratzen dituen antolamenduetan parte hartuz, beste lau
euskal talde eta zortziren bat elebidun. Hogeitamar bat euskal tal-
de lanean. Ez da ahuntzaren gauerdiko eztula!

Kopuru honekin, eta urteak zehar lortu duen esperientziare-
kin, kapaz da gaur, Euskal Herri osorako, antzerki-emankizunen
kalendario bat programatu eta zertzeko. Adibidez, berrogeitamar
bat herri aukeratutan, bakoitzean hogeitamar antzerki-obra diferenteren
emanaldiak bideratzea ez litzateke batere gaizki.

Nire ustez, kapaz da Biltzarrea hori edo horrelako zerbait au-
rrera ateratzeko; eta, bide batez, beharrezko diren antzerki-eskola
elementalak, ikastaroak eta abar bailaraka sortu eta gidatzeko, ho-
rretarako behar diren eskuarteak eskaintzen baldin bazaizkie.

Jakina, horrelakorik burutu ahal izateko, Eusko Jaurlaritzaren,
Aldundien eta Udalen jarrera erabat bere alde beharko luke.

Biltzarreak dukeen kapazitate honen oinarritzat, taldeen kopu-
rura eta Biltzarrearen beraren esperientzia aipatu ditugu. Eman
dugu, labur bada ere, taldeen berri. Azter dezagun orain, gainik
gain, Biltzarrearen historia.

EATBren sorrera ez zen bi egunetako lana izan: bederatzi bile-
ra egin ziren 1976an zehar eta 1977ko maiatza arte. Bileran haien
berri zehatza, *Argia*-ren 741 eta 742 zk.etan aurki dezakezue. Da-
goeneko bazen Iparraldean, hamar urte lehenago sorturiko "An-
tzerkilarien Biltzarra" zeritzan elkarte. Eta, eustarri ezin hobea
gertatu zitzaigula esan behar, gure Biltzarre hau sortzeko garaian.
Hura gabe lortu ahal izango ote genuen? Nahikoa lan. Harekin
batera, Daniel Landarten bultzada aspergabea eragile beharrezko
izan genuen, besteak beste.

Hauek honela, 1977ko maiatzaren 29an, Biltzarreak bere lehen
Batzarre Nagusia ospatzen du. Urte hau, taldeen arteko harrema-
nak irmatzen eman zuen; bide batez, euskal antzerkiaren egoera
aztertzen, materialea biltzen eta artxiboa martxan jartzen zuela.
Azaroan lehen topaketak burutzen ditu Loiolan.

1978an Biltzarrea bere lehen fruituak ematen hasia dela, esan
genezake. Taldeek, gorputzaren espresabideak lantzeari ekiten
diote. Biltzarreak ikastaroak antolatzeko posibilitateak aztertzen
eta bideratzeko lanetan dihardu: irakaslegoa aurkitu, diru-lagun-
tzak lortu... Irailean, Martzelino Soroaren 100. urteurrena zela eta,

Gipuzkoako Diputazio Foralak antolaturiko "Euskal Antzerkiaren Batzarra, Martzelino Soroaren Omenez" zeritzan astebeteko ihardunaldia EATBren gidaritzapean zertu zen.

1979ko udaberrian hiru hilabeteko ikastaro bikoitz bat antolatu zen du, Donostian eta Deban. Guztira, hirurogei ordu, toki bakoitzean. Irakasleetako bat Grotowski-ren Laborategian zenbait urtez iharduna zen. Udazkenean Eskandinabia-Euskadi antzerki-topaketak ospatu zirelarik Lekeition, Lekeitioko "Txiruluruli" taldearen laguntzaile izan zen antolakizunetan. Abenduan, bi egun osoko topaketak Loiolan.

1980an ikasitakoak praktikan jartzeari lotu zaizkio taldeak. Eta Biltzarreak, bere asesore teknikoen bidez eta abar, ihardun hori bultzatzea eta laguntzea izan du bere eginkizunik nagusia.

1981ean jadanik alfabetatuak ditugu taldeak, maila batean. Ez da dudarik, muntatu-berri dituzten obrak kalitate hobekoak izango direla. Biltzarrea, lan hori ager dadin, zirkuituak nola antolatu dabil buru-belarri. Pauso garrantzitsu baten atarian gaude. Udale-tako eta beste erakunde publikoetako kultur arduradunekin harremanak lortu eta sendotzen saiatzen da.

1982an, antzerkiari dagozkion antolaketak egiteko kapazitatea baduela demostratzen digu, behar den laguntza eskuratuz gero. Garrantzizko zortzi antolamendu ateratzen ditu aurrera, Jaurleri-tzaren eta Aldundiaren diru-laguntzarekin:

- "Antzerki Teknika" zeritzan ikastaroa Heletan.
- Monitoreentzako ikastaroa.
- Monzoni Omenaldia, Heletan.
- Ikastoletako Kanpaina, sei monitorerekin.
- Urnietako Ikastaroa: "Gorputza Lantzen".
- Britainian, Nazio Minoritarioen Topaketan, erakus-keta bat muntatzen du.
- "Haurra eta Anterkia" Nazio Minoritarioen Topaketa, Donostian.
- "Antzerkia Nafarroan", zortzi herritan zirkuitu bat osatuz.

1983ak berri on bat dakarkigu. Maiatzean Biltzarreak ospatu zuen Batzarre Nagusian, "Maskarada" taldea biltzarre-kide egin zitzaigun. Lehenbiziko euskal talde profesionala.

UEUko Antzerki-eskola bat sortzeko projektua preparatzen du, Udalaren eskabidez.

Iparraldean ikastaro iraunkor bat antolatu nahian, Basterot-ekin harremanak lortzen dira.

Monzon Saria sortzen du.

1984ean ere ez zaigu lotan egon gure Biltzarrea:

- “Antzerkia Nafarroan”, 11 herritan.
- UEUko ikastaroa antolatu eta eman.
- Iparraldeko itzulia, bederatzi herritan.
- Zortzi ikastaro antolatu zituen. Gero, bi bakarrik eman ahal izan ziren, finantzaketa agindu zuen erakundeak azken orduan hutsegin ziolako.
- “Udaberriko Antzerkia Goierrin”, 11 herritan.
- Euskal Antzerkiaren Zirkuitu Iraunkorra deritzana sortu, eta lehen esperientzia burutu.

Hauek honela, EATBren garrantzia eta posibilitateak ez dut uste dudan jar daitezkeenik.

4. Eusko Jaurlaritzaren “Antzerti Zerbitzua”

Antzezleri afizionatu hau baino informatuagoa dagokeen norbait behar litzateke, Jaurlaritzak antzerkiaren arloan daraman bidea, dagokion seriotasunez, aztertu eta erizpidetzeko.

Hala ere, euskal antzerkiaren gaurko iharduna, bere osoan, aztertzen saiatu naizenez gero, ez diezaioket lan honi azken puntua ezar, Antzerti Zerbitzuaren aipamenik egin gabe, euskal antzerkiaren funtsezko arazoetan ikuskizunik ez balu bezala.

Kultur arlo honetan gure ahaleginak egiten ari garenon artean, oso gutxitan entzun dut Jaurlaritzaren Antzerti Zerbitzuak aukuratu duen jokabidea egokitzat eman duen eritzirik. Okertzat kritikatu izan da zorrozki, behin eta berriz, Zerbitzu horren gestioa; bere dirutxoaren erabilera, antolatu izan dituen ihardunaldiak, Antzerti Eskola eraikitzean erabili duen ikuspegia eta honen funtzionamendua bera.

Nerau ere oraindik norabide egokia aurkitu ez duelakoan nago. Badirudi, ari garenon ahalegina eta posibilitate murrizak mespretxatuz, oinarririk gabeko muntaia artifizial bat, handia eta akatsik gabea, eraiki nahi duela.

Alde batera, ulertzekoa da, belaunaldiak zehar dena ukatu zaionak, botere-apur baten jabe egin denean, gainerakoek pausoz-pauso lortu ahal izan dutena bapatean eskuratu nahi izatea. Baina, arrisku handiko jokabidea da hau; oinarririk gabeko etxea, zenbat eta handiagoa den, orduan eta bizkorrago erortzen bait da, eraikitzaile handizalearen prestigioa, eta arlo berean ari diren gainerakoena ere, hondatua uzten duela.

Gogoan dut, orain dela urte batzu Eugenio Arozena adiskideak *Ere* aldizkarian eginiko elkarrizketa batean zioena: "Ez dugu... Gobernua ezertan ari denik uste; gehienez jota ere, noizean behin festibal bat edo antzeko gauza haundi bat, eta kitto. Sona haundiko gauzak nahi dituzte, besterik ez; horregatik esaten dut UCDen politika daramala...".

Gaur egun Eugenio Antzerti Zerbitzuaren Zuzendari Pedagogikoa dugu; Antzertiren handikeriak, ordea, lehenean dirau, gaur egun besterik ez duela egiten esatea gehiegizkotzat badut ere. Bizitzaren paradoxak! Ez pentsa, hala ere, Eugenioren eta gainerakoen borondate ona eta kapazitatea dudan jartzen ditudanik: bakoitzak, ari den tokian eta kondizioetan, ahal duena egiten du, eta ez, beti, nahi lukeena.

Bukatzeko, zilegi bekit Kontseilariari kontseilu bat ematea. Ez litzaioke, nire eritziz, kaltegarri gertatuko Jaurlaritzaren Antzerti Zerbitzuari EATBrekiko harremanak estuagotzea, honen proiektuak abegi onez aztertzea, eta, zertu ahal ditzan, beharrezko zaizkioken eskuartekoak oparo eskaintzea.

L. D.

BASES PARA EL FUTURO DEL TEATRO VASCO **FONDEMENTS POUR LE FUTUR DU THEATRE BASQUE**

Puede decirse en general que el euskara y con él todas las actividades que tienen el euskara como eje luchan diariamente por asegurar su porvenir.

El teatro no es una excepción. El teatro vasco sufre un retraso notable en relación con la evolución del teatro moderno en el mundo. Consigue mantenerse gracias al voluntarismo leal de los grupos teatrales, y no al apoyo institucional.

Las razones para el optimismo se encuentran en la evolución de los últimos veinte años, en los que han nacido varios grupos que se han consolidado con el tiempo.

El autor estudia a continuación los grupos teatrales vascos uno a uno. Los más forman parte de la Asociación teatral EATB. La inmensa mayoría de sus componentes son aficionados. El autor procede igualmente a la recensión de los grupos de teatro bilingües, a la presentación de la Asociación teatral EATB (Euskal Antzerki Taldeen Biltzarrea) y a la crítica de Antzerti, Servicio teatral del Gobierno Vasco.

D'une façon générale, on peut dire que la langue basque et avec elle, toutes les activités axées sur l'euskara luttent tous les jours pour assurer leur avenir.

Le théâtre n'est pas une exception. Le théâtre basque souffre d'un retard considérable par rapport à l'évolution du théâtre moderne dans le monde. Il réussit à survivre grâce au volontarisme loyal des groupes théâtraux, et non à l'appui des institutions.

Les raisons justifiant l'optimisme se trouvent dans l'évolution des vingt dernières années au cours desquelles sont nés plusieurs groupes qui se sont consolidés avec le temps.

Puis, l'auteur étudie chacun des groupes théâtraux basques. La plupart d'entre eux font partie de l'Association théâtrale EATB, et la majorité de leurs composants sont des amateurs. Il énumère aussi les groupes de théâtre bilingues, présente l'Association théâtrale EATB (Euskal Antzerki Taldeen Biltzarrea), et critique Antzerti, Service théâtral du Gouvernement Basque.